

the rapids. By stones, it flows up with approximately the same force as it was before it was down. So to swim from the bottom up to the rapids, you need to swim through one of the stones (there flows flow from below upwards), gaining there some sort of a speed boost and cross the strip of ordinary flow to the next stone (up to 2 meters), and so on.

So, the memoirs of A.P. Aleksandrova allows a significant advance in the many-year historical debate about the possibility of swimming on the rapids of the Dnipro against the flow. However, they do not prove that all evidence of such a voyage is true. In the long run, the author plans to test the methodology of the scientist in practice and expand the base of historical sources on swimming the rapids. He will also try to find photos and movies that were created in 1927–1929 with the participation of A.P. Aleksandrova.

Keywords: A.P. Aleksandrov, Dnipro, rapids, Dniprohes, A.S. Synyavs'kyu, upstream (against the flow).

До редакції надійшла 17.10.2018.

УДК 343.2.01:616.89]:277.4(477) «195/200»
<https://doi.org/94.10347/2522-4111.2018.39.2.9>

© Оксана Висовень
(Переяслав-Хмельницький)
<https://orcid.org/0000-0002-0061-2301>

РЕПРЕСИВНА ПСИХІАТРІЯ ЯК КАРАЛЬНО-ВИПРАВНИЙ ЗАСІБ У БОРОТБІ З АКТИВНИМИ ЧЛЕНАМИ БРАТСТВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН- БАПТИСТІВ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.)

Мета дослідження полягає в незаангажованому аналізі джерел та літератури про використання психіатрії в карально-репресивних цілях в УРСР. У статті використані такі методи дослідження: порівняльно-історичний, типології, класифікації, проблемно-хронологічний тощо. У науковій розвідці встановлено, що систематичне використання психіатрії для ув'язнення дисидентів в психіатричні лікарні розпочалося наприкінці 1950-х рр.; доведено, що радянським режимом під психіатричні репресії була підведена теоретична і юридична база; з'ясовано, що наприкінці 70-х рр. ХХ ст. погрози психлікарнею активним віруючим набули системного характеру, особливо спецслужби тиснули на членів Ради родичів в'язнів ЄХБ, які займалися друком та оприлюдненням злочинів тоталітарної влади проти людяності та свободи сумління й віросповідання; показано, що на початку 1970-х рр. інформація про необґрунтовану госпіталізацію політичних і релігійних інакодумців в психіатричні стаціонари досягли Заходу та США.

Ключові слова: репресивна психіатрія, євангельські християн-баптисти, релігійні дисиденти.

Репресивна психіатрія (також каральна психіатрія) – форма боротьби з політичними супротивниками, ізоляція та ув'язнення дисидентів. Випадки використання репресивної психіатрії мали місце в багатьох країнах (включаючи розвинені демократії), але найбільшу популярність здобуло використання репресивної психіатрії в СРСР [21]. Активно репресивна психіатрія застосовувалася щодо релігійних дисидентів у 60–80-х рр. ХХ ст. Якщо всі дієві профілактичні методи тоталітарного режиму (бесіди в міліції та органах КДБ, показові товариські суди тощо) та карально-репресивні (обшуки з конфіскацією майна, штрафи, кримінальні справи та народні суди) не допомагали перевиховати віруючого, то новим механізмом, який почав активно використовуватися щодо релігійних інакодумців стала репресивна медицина як карально-виправний засіб.

Неофіційний візит виконуючої обов'язки Міністра охорони здоров'я У. Супрун у Дніпровську психіатричну лікарню суворого режиму наприкінці січня 2017 р. засвідчив, що в таких установах і нині продовжується порушення прав людини [6]. Тому актуальність зазначеної проблеми не викликає сумнівів, адже її суспільна корисність та новизна дасть змогу вивчити методи, показати масштаби та наслідки діяльності репресивної психіатрії як карально-виправного засобу з релігійними дисидентами. Ця тема становить суспільно значущий інтерес як для історичної науки, так і широкої громадськості, які мають право знати правду про злочини тоталітарної системи проти людяності.

На науковому рівні вивчення цієї актуальної теми лише розпочалося. Адже та незначна кількість праць, у яких дослідники торкалися діяльності репресивної психіатрії як караль-

но-виправного методу боротьби з активними членами братства ЄХБ в другій половині ХХ ст. сьогодні не задовільняє попит громадськості у викритті злочинів радянської психіатрії. Перші праці, у яких почали оприлюднюватися факти боротьби тоталітарної системи з активними членами братства ЄХБ засобами репресивної психіатрії, були самвидавні бюлетені, які виходили в 70–80-х рр. [1; 2; 3; 4; 5; 16].

Радянські дослідники не згадували в своїх працях факти катувань віруючих засобами репресивної медицини [14; 17; 18]. Сучасні вчені, насамперед, фахівці в галузі психіатрії, частково переосмислили і по-новому інтерпретували злочини репресивної медицини над інакодумцями та активними членами братства ЄХБ [7; 8; 11; 12; 19; 20; 22; 23; 24]. Водночас, комплексного науково-історичного дослідження про каральну психіатрію як форму боротьби з політичними супротивниками і, зокрема, з активними членами ЄХБ в II пол. ХХ ст. до цього часу немає, тому ми заповнимо цю прогалину.

За даними директора Міжнародного благодійного фонду «Глобальна ініціатива в психіатрії» Роберта ван Ворена, який займається проблемою зловживань в психіатрії та реформою системи психіатричної допомоги, систематичне використання психіатрії для ув'язнення дисидентів в психіатричні лікарні розпочалося наприкінці 1950-х і початку 1960-х рр. [23].

З приходом до влади М. Хрущова вирішено посилити антирелігійну політику. Це зафіксовано у рішеннях ХХІ з'їзду КПРС, який проходив у Москві з 27 січня по 5 лютого 1959 р. М. Хрущов вважав, що органи КДБ мають посилити профілактичні заходи щодо громадян, які стали на шлях несумісний з комуністичним світоглядом. Не допускати найбільш одіозних віруючих в судові засідання, оскільки під час суду, захищаючись, вони оприлюднювали факти злочинів влади проти людяності, свободи сумління, критикували режим [10, арк. 198]. З'явилася нова потреба в каральній медицині засобами психіатрії, оскільки М. Хрущов твердив, що тільки душевнохворі можуть бути незгодні зі світлими перспективами будівництва комунізму [20].

На думку Р. ван Ворена, зловживання психіатрією в політичних цілях у Радянському Союзі виникли з концепції, що люди, які виступали проти радянської влади, були психічно хворими, оскільки не існувало ніякого іншого логічного пояснення того, чому вони виступають проти кращої соціально-політичної системи в світі [23].

Президент Асоціації психіатрів України, колишній дисидент С. Глузман у своєму до-

слідженні підкреслює: «Одного разу Хрущов, який дуже любив гучні закордонні поїздки, десь на Заході давав прес-конференцію. Після виступу, йому задали несподіване питання: «Нам відомо, що у вашій країні і далі – є політв'язні. Чому ви це приховуєте?» Розлючений М. Хрущов різко відповів: «У нас немає ніяких політв'язнів. Невдоволення радянською владою можуть проявляти тільки психічно хворі люди, божевільні!» [11].

З цього очевидно, що саме в період «хрущовської відлиги» каральна медицина набуває нового офіційного значення, оскільки заява тоталітарного лідера про те, що лише психічно хворі можуть критикувати найкращу у світі радянську політичну систему, для його сатрапів була вказівкою до активних та агресивних дій для пошуку «божевільних» серед інакодумців.

На початку 60-х рр. ХХ ст. у рамках хрущовської антирелігійної кампанії тоталітарний режим вирішив посилити контроль над релігійними громадами. Під пильним наглядом КДБ були незареєстровані громади баптистського спрямування [19, с. 100]. Саме віруючі-активісти помісних церков стали об'єктом репресій з боку міліції та прокурорсько-судових органів. Спецслужби КДБ до карально-репресивних заходів почали активно залучати і співробітників медичних закладів.

10 жовтня 1961 р. каральні органи ініціювали через Міністерство охорони здоров'я СРСР інструкцію «Про невідкладну госпіталізацію психічно хворих, які становлять небезпеку для суспільства». Її зміст полягав у тому, що психічно хворий без згоди родичів і опікунів за допомогою міліції міг бути насильно госпіталізований. Протягом доби після госпіталізації хворий повинен бути обстежений спеціальною комісією у складі трьох лікарів-психіатрів, яка розглядала питання про правильність стаціонарування й необхідності перебування хворого в стаціонарі [20].

Широко каральна медицина почала використовуватися у брежнєвську добу. Спецорганам КДБ до боротьби з опозицією вдалося підійти комплексно. Серед низки репресивних заходів каральна психіатрія почала відігравати головну роль у придушенні інакодумців. Реанімація сталінізму та виправдання його злочинів проти людяності стали кредом цього періоду. Такі тенденції підтверджували, що режим буде зміцнювати свої позиції, наступати на політично неблагонадійних, не гребуючи ніякими засобами, у тому числі й антигуманними.

1968 р. у Дніпропетровську була відкрита одна зі спеціалізованих (тюремних) психіатрич-

них лікарень на території СРСР. У радянські роки лікарню очолював підполковник Ф. Прус [13]. Історичних відомостей про неї мало, але загалом відомо, що вона виконувала роль в'язниці. Сюди направляли дисидентів, у тому числі й віруючих, яких не змогли «зламати» в інших лікарнях, працювали тут співробітники КДБ. Вимога до дисидентів була одна – відмовитися від своїх «шизофренічних» переконань. Це підкріплювалося активним курсом лікування – введенням в організм психотропних препаратів [9].

У зв'язку з комплексним підходом до вирішення проблеми, уже на початку 70-х р. ХХ ст. психіатричні репресії стали системними. Головним місцем навішування психіатричних ярликів було спеціальне Четверте відділення інституту судово-психіатричних експертиз ім. Сербського в Москві. Це відділення фактично стало територією КДБ. Діагнози, поставлені працюючими там психіатрами, підкріплювалися найвищими авторитетами радянської психіатрії, чия компетентність не викликала сумнівів. Але, як справедливо зазначає С. Глузман, гірка правда полягає в іншому: психіатричні діагнози здоровим людям «призначалися» не тільки в Москві. При необхідності – і в Вільнюсі, Ризі, Києві, Львові. Вихід був знайдений нетрадиційний, поступово складалася практика використання психіатрії як інструменту репресій [12].

Під психіатричні репресії підводилась теоретична база й утворилося ціле покоління лікарів, які автоматично визначали неосудними людей з психічними захворюваннями, особливо з діагнозом «уповільнена шизофренія». Це рішення відразу спричиняло список обмежень: в професійних можливостях і, взагалі в дієздатності, в листуванні і багатьох інших, навіть якщо вони не притягувалися до кримінальної відповідальності... [20].

Як вірно зазначає Р. ван Ворен: «Багато хто намагався проаналізувати, чому люди опинялися в психіатричній лікарні, а не в таборі, і які чинники грали роль в процесі прийняття рішень. Деякі прийшли до висновку, що тривалість перебування в стаціонарі відповідає терміну покарання політв'язня, який він отримав би» [23].

Загалом, як стверджує С. Глузман точної статистики зловживань психіатрією в політичних цілях не існує. Відомості, що надаються українському суспільству архівним управлінням Служби безпеки України, стосуються виключно тих громадян, які пройшли через судові процедури. Набагато більше число людей було піддано так званим позасудовим психіатричним репресіям, наприклад, примусово госпіталізовано

до психіатричного стаціонару на короткий термін, часто – на один або два дні, за вказівкою партійних або адміністративних органів [12].

Водночас, як доводить у своїх дослідженнях С. Глузман, радянська психіатрія, як наукова концепція, різко відрізнялася від теорії і практики інших країн. Зокрема, улюблене дітище академіка А. Снежневського «уповільнена шизофренія» не бралася як діагностична одиниця ніде, крім СРСР і його сателітів... [11]. За даними Р. ван Ворена, в Радянському Союзі близько третини політичних в'язнів були поміщені в психіатричні лікарні [23].

Інформація про використання медицини в репресивно-каральних цілях щодо віруючих ЄХБ та інших релігійних конфесій широкому загалу стала відома завдяки самвидавним бюлетеням, які в 70–80-х рр. ХХ ст. утаємничено друкувалися в підпільних друкарнях і розповсюджувалися серед віруючих подорожуючими пасторами з рук в руки. У самвидавних бюлетенях оприлюднювалися заяви Ради родичів в'язнів ЄХБ до керівних органів СРСР про репресії засобами психіатрії. Зокрема, в бюлетені Ради родичів в'язнів ЄХБ за 1978 р. було опубліковано телеграму під заголовком «Знову за віру Бога – психлікарня» на ім'я Генерального секретаря ЦК КПРС Л. Брежнєва, очільника КДБ Ю. Андропова, міністра оборони Д. Устинова, міністра охорони здоров'я з повідомленням про те, що віруючого ЄХБ Демковича Володимира Петровича викликали у Чернігівський військкомат, де, скликавши комісію, постановили: «Вірує Богу, потребує лікування в психлікарні». Хлопець просив керівництво країни та спецслужби КДБ розібратися з цим непорозумінням [1, с. 11–13].

Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. погрози психлікарнею активним віруючим набули системного характеру. Особливо спецслужби тиснули на членів Ради родичів в'язнів, які займалися друком та оприлюдненням злочинів тоталітарної влади проти людяності та свободи сумління й віросповідання. У бюлетені № 52 за 1978 р. надрукована заява під назвою «Всім християнам світу» на ім'я керівництва СРСР (Л. Брежнєва та О. Косигіна) від християнки Г. Риткової, яка мешкала в Ворошиловградській обл., м Краснотон-1. У листі-зверненні вказувалося, що її, здорову жінку, яка сама виховує дев'ятеро дітей, оскільки чоловік-віруючий не може з'являтися вдома, місцеві органи влади разом з лікарями-психіатрами залякують, і хочуть направити на примусове обстеження та лікування в психлікарню через релігійні переконання [2, с. 11–12].

Каральна медицина щодо віруючих ЄХБ використовувалася по всій території СРСР. Так, 7 березня 1978 р. в бюлетені за 1979 р. під назвою «Знову психіатрична лікарня» було надруковано лист на ім'я вищого керівництва СРСР, у якому акцентувалася увага на долі Севальневої Ольги Іванівни, 1928 р. н., яку примусово утримували в психіатричній лікарні. Автори цього звернення наголошували, що запроторення її в психлікарню є умисним, щоби не враховувати її скарги, тому що скарги від людини, що знаходиться в психіатричній лікарні, кваліфікуються органами влади як недійсні [5, с. 13–14].

Спецслужби КДБ щодо віруючих діяли жорстко, особливо у тих випадках, коли використали до цього всі профілактичні заходи. Відправлення в психлікарню – це був надійний спосіб так званого «перевиховання». Натомість віруючі ЄХБ вірили, що захист від свавілля місцевих органів влади та КДБ можливий лише за сприяння вищого керівництва держави. Так, в одному з бюлетенів був оприлюднений лист від Рунової Зої Іванівни на ім'я Голови Президії Верховної Ради СРСР Брежнєва та Генерального прокурора Руденка. У своєму зверненні жінка писала про беззаконня місцевої влади щодо свого чоловіка, Рунова Анатолія Федоровича, якого за релігійні переконання органи КДБ довели до нервового виснаження та відправили до психлікарні й сфабрикували неправдивий документ з вигаданим діагнозом «шизофренія». З.І. Рунова просила у керівництва держави захисту від свавілля місцевої влади та «душогубів-психіатрів» [3, с. 12–13].

Ще на початку 1970-х рр. інформація про необгрунтовану госпіталізацію політичних і релігійних інакодумців в психіатричні стаціонари досягла Заходу та США. Щоби запобігти міжнародному скандалу та вибілити свою репутацію перед світовою спільнотою, керівництво тоталітарної держави разом зі спецслужбами прийняло рішення створити групу фахівців-пропагандистів, які розробили план основних заходів на 1978–1979 рр. з викриття

антирадянської наклепницької кампанії з приводу так званих «політичних зловживань» у психіатрії [19].

Незважаючи на вжиті заходи керівництвом та спецслужбами СРСР, які носили комплексний характер, і розвінчували так звані «міфи про каральну медицину в СРСР», міжнародна спільнота зібрала чимало реальних фактів проведення антигуманних тортур над інакодумцями в медичних закладах по всій території тоталітарної держави [21].

Отже, систематичне використання психіатрії для ув'язнення дисидентів до психіатричних лікарень розпочалося наприкінці 1950-х рр. У період 70–80-х рр. ХХ ст. карально-репресивна машина тоталітарної системи в особі керівників силових структур та їхніх аналітиків з маніакальним завзяттям розробляли антигуманні тортури для інакодумців, головну роль з їх упокорення тепер покладали на психіатрів та їхні методи, які базувалися на так званому «новаторському» вченні московської школи психіатрів А. Снежевського про «уповільнену шизофренію», цей діагноз визнавався лише в СРСР та його країнах сателітах. Під діагноз «уповільнена шизофренія» міг потрапити кожен, хто висловлював незадоволення діями пануючого режиму. Щоби запобігти міжнародному скандалу, керівництво тоталітарної держави разом зі спецслужбами прийняло рішення створити групу фахівців-пропагандистів, які й розробили план основних заходів з викриття антирадянської наклепницької кампанії з приводу так званих «політичних зловживань» у психіатрії; незважаючи на вжиті заходи керівництвом та спецслужбами тоталітарного режиму щодо розвінчування так званих «міфів про каральну медицину в СРСР», міжнародна спільнота зібрала чимало реальних фактів та опитала осіб над якими проводилися антигуманні тортури в медичних закладах по всій території держави, які й стали доказом того, що в СРСР у 70–80-х рр. ХХ ст. головним методом боротьби з інакодумцями стала репресивна психіатрія.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюлетень № 52. Совета родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва. 1978. 32 с.
2. Бюлетень № 54 Совета родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва. 1978. 52 с.
3. Бюлетень № 55 Совета родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва. 1978. 22 с.
4. Бюлетень № 60 Совета родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва. 1979. 66 с.
5. Бюлетень № 64 Совета родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва. 1979. 41 с.

6. В Днепре из-за нарушений прав человека могут закрыть... КР.УА [Электронный ресурс] URL: <https://kp.ua/incidents/572093-v-dnepre-uz-za-narushenyi-prav-cheloveka-mohut-zakryt-psykholnytsu-dlia-maniakov>
7. Винс Г.П. Тропойю верности. 2 изд., перераб и доп. СПб.: Библия для всех, 1997. 241 с.
8. Висовень О.І. Боротьба євангельських християн-баптистів за свободу сумління. Монографія. LAP LAMBERT Academic Publishing. 2017. 197 с.
9. Галоперидол [Электронный ресурс] URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
10. Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1093. 198 арк.
11. Глузман С.Ф. История психиатрических репрессий [Электронный ресурс] URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/36247>
12. Глузман С.Ф. Украинское лицо судебной психиатрии. Ассоциация психиатров Украины [Электронный ресурс]. URL: <http://www.mif-ua.com/archive/issue-9615/article-9643/>
13. Дніпровська обласна клінічна психіатрична лікарня [Электронный ресурс]. URL: <http://medlib.dp.gov.ua/jirbis2/ua/lpz-anniversaries/1411-dnipropetrovska-oblasna-klinichna-psykhiatrychna-likarnia.html>
14. Иванов И. О Научно-атеистической пропаганде среди сектантов. М., 1948. 43 с.
15. Использование психиатрии в политических целях в СССР в 1920–50-х годах [Электронный ресурс]. URL: <http://o-ili-v.ru/wiki/>
16. История евангельских христиан-баптистов в СССР. М.: ВСЕХБ, 1989. 624 с.
17. Клибанов О. Религиозное сектантство в прошлом и настоящем. М., 1973. 153 с.
18. Куроедов В., Кольцов Н. Религия и закон. М., 1970. 65 с.
19. Лакно О.П. Виступ «ініціативників» як прояв офіційної опозиції в середовищі віруючих євангельських християн баптистів у СРСР. – Наука. Релігія. Суспільство. № 1. 2010. [Электронный ресурс]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33427/86-Lakhno.pdf?sequence=1>.
20. Прокопенко А.С. Безумная психиатрия [Электронный ресурс] URL: <http://h-v-p.narod.ru/content.htm>
21. Репресивна психіатрія [Электронный ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
22. Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. Оп.: Одесса, Богомыслие, 2000. 348 с.
23. Роберт ван Ворен От политических злоупотреблений психиатрией до реформы психиатрической службы [Электронный ресурс] URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/36250>
24. Савинский С.Н. История русско-украинского баптизма. Учебное пособие. Одесская богословская семинария, «Богомыслие» [Электронный ресурс] URL: [1995, DjVu, RUS].

REFERENCES

1. Byulleten' № 52. Soveta rodstvennikov uznikov Evangel'skikh khristian- baptistov v SSSR [*The bulletin №52. Council of relatives of prisoners of Evangelical Christians-Baptists in the USSR*]. Moscow. 1978. 32 p. [in Russian].
2. Byulleten' № 54 Soveta rodstvennikov uznikov Evangel'skikh khristian- baptistov v SSSR [*The bulletin №54. Council of relatives of prisoners of Evangelical Christians-Baptists in the USSR*]. Moscow. 1978. 52 p. [in Russian].
3. Byulleten' № 55 Soveta rodstvennikov uznikov Evangel'skikh khristian- baptistov v SSSR [*The bulletin №55. Council of relatives of prisoners of Evangelical Christians-Baptists in the USSR*]. Moscow. 1978. 22 p. [in Russian].
4. Byulleten' № 60 Soveta rodstvennikov uznikov Evangel'skikh khristian- baptistov v SSSR [*The bulletin №60. Council of relatives of prisoners of Evangelical Christians-Baptists in the USSR*]. Moscow. 1979. 66 p. [in Russian].
5. Byulleten' № 64 Soveta rodstvennikov uznikov Evangel'skikh khristian- baptistov v SSSR [*The bulletin №64. Council of relatives of prisoners of Evangelical Christians-Baptists in the USSR*]. Moscow. 1979. 41 p. [in Russian].
6. V Dnepre iz-za narushenyi prav cheloveka mogut zakryt'... – КР.УА [*In the Dnipro due to violations of human rights can close... – КР.УА*]. kp.ua/incidents/572093. Retrieved from <https://kp.ua/incidents/572093-v-dnepre-uz-za-narushenyi-prav-cheloveka-mohut-zakryt-psykholnytsu-dlia-maniakov> [in Ukrainian].
7. Vins G.P. (1997). *Tropoyu vernosti [A path of fidelity]*. 2 ed., Revised and added. Saint Petersburg: The Bible for All [in Russian].
8. Vysoven O.I. (2017). *Borotba yevanhelskykh khrystyian-baptystiv za svobodu sumlinnia [The struggle of evangelical Baptist Christians for freedom of conscience]*. LAP LAMBERT Academic Publishing. [in Ukrainian].

9. Galoperidol [*Galoperidol*]. ru.wikipedia.org. Retrieved from <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [in Russian].
10. Haluzevyi Derzhavnyi Arkhiv Sluzhby Ukrainy [Branch State Archive of the Service of Ukraine]. F.1. D.1. C. 1093. Vol.198. [in Ukrainian].
11. Gluzman S.F. Istoriya psikhiatricheskikh represiy [*The history of psychiatric repressions*]. www.mif-ua.com. Retrieved from <http://www.mif-ua.com/archive/article/36247> [in Ukrainian].
12. Gluzman S.F. Ukrainskoe litso sudebnoy psikhii. Assotsiatsiya psikhiatrov Ukrainy [*Ukrainian face of forensic psychiatry. Association of Ukrainian Psychiatrists*]. www.mif-ua.com. Retrieved from <http://www.mif-ua.com/archive/issue-9615/article-9643/> [in Ukrainian].
13. Dnipropetrovska oblasna klinichna psykhiatrychna likarnia [*Dnipropetrovsk Regional Clinical Psychiatric Hospital*]. medlib.dp.gov.ua. Retrieved from <http://medlib.dp.gov.ua/jirbis2/ua/lpz-anniversaries/1411-dnipropetrovska-oblasna-klinichna-psykhiatrychna-likarnia.html> [in Ukrainian].
14. Ivanov I. (1948). O Nauchno-ateisticheskoy propagande sredi sektantov [On Scientific-Atheistic Propaganda among Sectarians]. Moscow [in Russian].
15. Ispol'zovanie psikhii v politicheskikh tselyakh v SSSR v 1920–50-kh godakh [The use of psychiatry in policy security of USSR 1920–50-x years]. o-ili-v.ru. Retrieved from <http://o-ili-v.ru/wiki/> [in Russian].
16. Istoriya evangel'skikh khristian-baptistov v SSSR. (1989). [*History of Evangelical Christian-Baptist in the USSR*]. Moscow. VSEKhB [in Russian].
17. Klibanov O. (1973). Religioznoe sektantstvo v proshlom i nastoyashchem [*Religious sectarianism in the past and present*]. Moscow. [in Russian].
18. Kuroedov V., Kol'tsov N. (1970). Religiya i zakon [*Religion and law*]. Moscow [in Russian].
19. Lakhno O.P. (2010). Vystup «initsyatyvnykiv» yak proiav ofitsiinoi opozytzii v seredovyshchi viruiuchykh yevanhelskykh khrystyian baptystiv u SRSR. – «Nauka. Relihiia. Suspilstvo». № 1. [*Speech «Initiatives» as a manifestation of the official opposition among the faithful of Evangelical Christian Baptists in the USSR*]. «Science. Religion. Society». Number 1. dspace.nbu.gov.ua. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33427/86-Lakhno.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
20. Prokopenko A.S. Bezumnaya psikhiiatriya [*Crazy psychiatry*]. h-v-p.narod.ru. Retrieved from <http://h-v-p.narod.ru/content.htm> [in Russian].
21. Represyivna psikhiiatriia [*Repressive psychiatry*]. uk.wikipedia.org. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].
22. Reshetnikov Yu., Sannikov S. (2000). Obzor istorii evangel'sko-baptistskogo bratstva v Ukraine [*Review of the history of the Evangelical-Baptist Brotherhood in Ukraine*]. Op. Odessa. Thought [in Ukrainian].
23. Robert van Voren Ot politicheskikh zloupotrebleniy psikhiiatriey do reformy psikhiatricheskoy sluzhby [*From political abuse of psychiatry to the reform of psychiatric service*]. www.mif-ua.com. Retrieved from <http://www.mif-ua.com/archive/article/36250> [in Ukrainian].
24. Savinskiy S.N. (1995). Istoriya russko-ukrainskogo baptizma. Uchebnoe posobie. Odesskaya bogoslovskaya seminariya, «Bogomyslie» [*History of Russian-Ukrainian Baptism*] Tutorial. Odessa Theological Seminary. «The Thought» Retrieved from : DjVu, RUS [in Ukrainian].

© Oksana Vysoven

(Pereyaslav-Khmelnitsky)

<https://orcid.org/0000-0002-0061-2301>

REPRESSIVE PSYCHIATRY AS PUNITIVE AND CORRECTIVE REMEDY IN THE FIGHT AGAINST ACTIVE MEMBERS OF THE BRANCH OF THE EASTERN CHRISTIAN BAPTIST (SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY)

The purpose of the study is to unbiased analysis of sources and literature on the use of psychiatry in punitive and repressive purposes in the Ukrainian SSR. The article uses the following methods of research: comparative-historical, typologies, classifications, problem-chronological, etc. The first works in which the facts of the struggle of the totalitarian system with the active members of the brotherhood of the ECB began to be publicized by means of repressive psychiatry were the self-published bulletins that were periodical and published in the 70's and 80's. Soviet researchers did not mention in their works the facts of torture of believers by means of repressive medicine. Modern scholars, especially specialists in the field of psychiatry, partially re-thought and reinterpreted the crimes of repressive medicine over dissent and active members of the brotherhood of the ECB. At the same time, there is no comprehensive scientific-historical research about punitive psychiatry as a form of struggle

against political opponents, and in particular with active members of the ECB in the second half of the twentieth century. There is no time for this, so we will try to fill this gap somewhat. The study found that the systematic use of psychiatry for the imprisonment of dissidents in a psychiatric hospital began in the late 1950's in connection with mass rehabilitation of political prisoners who, after returning from places of detention, openly opposed all kinds of abuse of power, lack of freedom of conscience and religion; it is proved that the Soviet regime under the psychiatric repressions was summed up the theoretical and legal basis, that led to the list of restrictions on so-called mentally ill: in professional capacity and in general, in capacity, in correspondence and many others, even if they were not brought to criminal responsibility; it was shown that in the 70–80s of the XX century. punitive and repressive machine of the totalitarian system, in the name of the leaders of the security forces and their analysts with maniacal zeal, developed anti-human torture for dissenters, the main role in their humiliation now relied on psychiatrists and their Jesuit methods based on the so-called «innovative» teaching of the Moscow school of psychiatrists A. Snezhevsky about «slowed down schizophrenia», this diagnosis was recognized only in the USSR and its satellites. Under the diagnosis of «delayed schizophrenia» could fall anyone who somehow expressed dissatisfaction with the actions of the ruling regime. It was found out that in the late 70's of the twentieth century threats with a psychiatric hospital to active believers have become systemic, especially the secret services have been pressured on the members of the Council of the Relatives of the ECB Prison, who were engaged in printing and publishing crimes of totalitarian power against humanity and freedom of conscience and religion; it is proved that in the early 1970's reports of unjustified hospitalization of political and religious dissidents in psychiatric hospitals reached the West and the United States. In order to prevent an international scandal, the leadership of a totalitarian state, together with intelligence agencies, decided to set up a group of advocacy specialists who also developed a plan of major measures to expose anti-Soviet slander campaign on so-called «political abuses» in psychiatry; in spite of the measures taken by the leadership and special services of the totalitarian regime, regarding the debunking of the so-called «myths about punitive medicine in the USSR,» the international community has gathered a lot of facts and interviewed persons over which there were inhumane torture in medical institutions throughout the communist state, which proved to be evidence the fact that the USSR in the 70's and 80's of the twentieth century the main method of combating dissent was the repressive psychiatry.

Key words: repressive psychiatry, Evangelical Christian Baptists, religious dissidents.

До редакції надійшла 4.10.2018.

UDK 271.2–57(477)(091)»08/20»

<https://doi.org/94.10347/2522–4111.2018.39.2.10>

© **Mariia Kazmyrchuk**
(Kyiv)

<https://orcid.org/0000–0001–8877–4489>

ORTHODOX RELIGIOUS TRADITIONS AND HISTORY OF ORTHODOX PILGRIMAGE IN UKRAINE

Ukraine has very old Orthodox religious traditions, as well as a long and stormy history of Orthodox pilgrimage. Just like in Spain and Italy, where pilgrimage routes in Santiago de Compostela and Via Francigena are popular today, Ukraine should popularize its own pilgrimage history. Numerous ancient holy places and shrines of Russia, Cossacks period, the Ukrainian lands under the Russian Empire, the Soviet period are waiting for their pilgrims today.

Despite the growing interest in religious travel, there is no analysis of Orthodox religious traditions and the history of Orthodox pilgrimage in Ukraine in historiography. Only certain issues of the problem are covered, mainly on the history of religion.

Religious journeys has a long tradition. This is not a new phenomenon. Orthodox religious traditions in Ukraine are very old and are associated with the development of the main religion – Orthodoxy. The pilgrimage has been rapidly intensified and has received a legal framework since the days of Kievan Rus and until the present days. Many prominent pilgrims are known in the history of Ukraine. Among of them: the Kiev Grand Duchess Olga the Monk Anthony of Caves, Varlaam Pechersky, Saint Ephraim of the Caves, bishop of Pereyaslav, Vasyl Hryhorovych-Barskyi and others. Since ancient times, Ukrainians